

კლასიკური „პანდემიური“ ტექსტების რეფლექსირება
თანამედროვე ლიტერატურულ პროცესში
Reflection of Classic „Pandemic“ Texts on Contemporary
Literary Process

Zaza Abzianidze

Georgia, Tbilisi

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

Death as a Subject for Reflection

Summary

Reflections of a human being, facing inevitable death, has become central to literary focus only by the end of the XIXth century – in Leo Tolstoy’s late masterpiece, *The Death of Ivan Ilych* (1886). This work has found response in Vazha-Pshavela’s story, dated 1889, “The Death of Bagrat Zakharich.” Vazha gave the answers to the eternal dilemma of human life to the characters of his great poems, while Bagrat Zakharich, unlike Ivan Ilych, he did not spare, for in this character he depicted the dreary cold-heartedness of a Russified Georgian statesman, a phenomenon that he himself had often witnessed.

Key words: Reflection. Leo Tolstoy. Vazha-Pshavela.

ზაზა აბზიანიძე

საქართველო, თბილისი

შოთა რუსთაველის სახელობის

ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

სიკვდილი, როგორც რეფლექსიის საგანი

პანდემიით გამოწვეულმა ესქატოლოგიურმა განწყობილებებმა სრულიად ბუნებრივად გააღვივა ინტრესი ტანატოლოგიური თემატიკისადმი. კოლექტიურ ცნობიერებაში ეს ინტერესი ზერელება

და, ძირითადად, სიკვდილიანობის სტატისტიკაზეა ფოკუსირებული. ინდივიდის ცნობიერებიდან კი ფიქრი სიკვდილის არსზე და რაობაზე, ეთიკურ და ესთეტიკურ ასპექტებზე, როგორც წესი, სიკვდილის შიშით განიდევნება. ამიტომაც, ადამიანი, რომელიც ყოველდღიურ ცხოვრებაში დიდი ინტერესით უყურებს ტელევიზიით ტირაჟირებულ ტრაგიკულ სცენებს, პანიკურად გაურბის საკუთარ აღსასრულზე ფიქრს.

თუ დაკრძალვის ცერემონიალი და სიკვდილსშემდგომი ცხოვრებისათვის აუცილებელი ატრიბუტები საკაცობრიო კულტურის ისტორიის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო ფენომენი გახლდათ, ტანატოლოგიური რეფლექსიები, როგორც წესი, ჩაწნული იყო ფილოსოფიურ ან ლიტერატურულ დისკურსში და XIX საუკუნემდე სასიკვდილოდ განწირული ადამიანის ფიქრების მთელი დი-აპაზონის წარმოსახვა, პრაქტიკულად არ გვხვდება, როგორც დამოუკიდებელი, უმნიშვნელოვანესი თემა.

„სიკვდილის შიშის“ ფენომენი ექსპრესიით აღწერა ნიკოლზ ბერდიაევი: „სიცოცხლის ძირითადი ტრაგიზმი – სიკვდილის ტრაგიზმია. სიკვდილი ემპირიულად გარდაუვალია და ეს უსაშველობა უპირისპირდება ადამიანის სულში დამკვიდრებულ სიცოცხლის წყურვილს, უკვდავების წყურვილს, წყურვილს უსასრულო სრულყოფისა და უსასრულო ძლევამოსილებისა“ („ტრაგედიის ფილოსოფიისათვის. მორის მეტერლინკი“).

ამ თემის მისადგომებთან კულტურულ მეხსიერებაში სამუდამოდ შთანერგილ სახელებს იხილავთ: პლატონს და სოკრატეს; სოფოკლეს, რომელმაც პირველმა დაუკავშირა ტანატოლოგიური მოტივები ბედისწერისა და გარდაუვალი სასჯელის ცნებებს; ჰორაციუსს შემოქმედებითი უკვდავების მოტივი შემოაქვს; რაინდულ რომანს – „კეთილშობილი“ და „სამარცხვინო“ სიკვდილის დაპირისპირება; კლასიციზმს – მეფისა და სამეფოსათვის თავგანწირვის დევიზი (თუნდაც, ეს სამეფო შენი სამშობლო არ იყოს!).

XVIII საუკუნის დასასრულს, გოეთეს „ვერტერის“ პუბლიკაციას მთელს ევროპში თვითმკვლელობათა ტალღა მოჰყვა. ეს ფენომენი სპეციალურად შეისწავლა ამერიკელმა სოციოფსიქოლოგმა დევიდ ფილიპსმა და „ვერტერის სინდრომი“ მონათლა. გერმანულ რომანტიზმში ტანატოლოგიური ფილოსოფია საფუძვლად

დაედო ნოვალისის „ღამის ჰიმნებს“, ხოლო ცალკეული კონცეპტები (ან უშუალოდ ნოვალისის გავლენით, ან სრულიად სტიქიურად) ხელს უწყობდა სიკვდილის რომანტიზირებული მითის ხანგრძლივ არსებობას.

XIX საუკუნის 30-იან წლებში ჯერ საფრანგეთში, მერე კი და-ნარჩენ ევროპაში დიდი გამოძახილი ჰპოვა ვიქტორ ჰიუგოს 1829 წელს გამოქვეყნებულმა რომანმა – „სიკვდილმისჯილის უკანასკნელი დღე“. აქ დეტალურადაა აღწერილი სიკვდილმისჯილის (სავარაუდოდ, მკვლელობისათვის) სულიერი მდგომარეობა – მისი ფიქრები თავისი წარსულისა და „შემთხვევითობათა“ იმ წყების გარშემო, რომელმაც გილიოტინამდე მიიყვანა. უნდა ითქვას, რომ თუმცა, სიუჟეტურად ეს რეფლექსიები „სიკვდილმისჯილის...“ დომინანტური თემაა, კონცეპტუალურად, ჰიუგოს პათოსი სხვა პრობლენაზე გადააქვს. კერძოდ, ჰიუგოს აბსოლუტურად მიუღებლად მიაჩნდა, რომ ცივილიზებული საზოგადოება ეგუებოდა სიკვდილით დასჯის დაკანონებას და გილიოტინას – ანტიჰუმანიზმის სიმბოლოდ სახავდა. ეს ხაზგასმული იყო წიგნის წინათქმამიც, სადაც ჰიუგო აცხადებდა, რომ იგი – „ყველა სიკვდილმისჯილის ადვოკატი!“ (Sic: საინტერესოა, რომ უკანასკნელად, გილიოტინაზე სასიკვდილო განაჩენი საფრანგეთში, მარსელში 1977 წლის 10 სექტემბერს აღსრულდა!).

ჰიუგოს რომანმა დიდი გავლენა მოახდინა ფიოდორ დოსტოევსკიზე, რომელსაც სწორედ ეს წიგნი გაახსენდა, როდესაც „პეტრაშეველების შეთქმულებაში“ მონაწილეობისათვის სასიკვდილო განაჩენი გამოუცხადეს (რომანები „იდიოტი“ და „ემშაკნი“).

XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან, გარდა დოსტოევსკისა, ეს თემა წარმოჩნდება ლევ ტოლსტოის პროზაშიც, მაგრამ ახლა უკვე როგორც დომინანტური და ისეთი ფსიქოლოგიური და მხატვრული სრულყოფით, რომ მისი გვიანდელი შედეგრი – „ივან ილიჩის სიკვდილი“ (1886 წ.) მსოფლიო ლიტერატურის საგანძურში შევა.

სიკვდილის თემასთან დაკავშირებული გრძნობებისა და შერბენების, ემპათიებისა და ანტიპათიების პოლიფონია XX საუკუნის მხატვრულ პროზაში საგანგებო კვლევის ობიექტი ხდება, მაგრამ ჩვენ სწორედ „ივან ილიჩის სიკვდილზე“ გვინდა შევჩერდეთ,

რადგან ვფიქრობთ, რომ ამ გენიალურმა ნაწარმოებმა გამოძახილი ჰპოვა ქართულ პროზაში.

ვგულისხმობთ 1889 წლით დათარიღებულ ვაჟა-ფშაველას მოთხრობას – „ბაგრატ ზახარიძის სიკვდილი“. ჩვენთვის ამოუხსნელი მიზეზებით, ასეთ რაკურსში ვაჟას მოთხრობა არავის განუხილავს. არადა, ტოლსტოის გავლენა იმდენად მკაფიოა, ისეა ზედაპირზე გამოტანილი, რომ თვითონ ჰკარნახობს მკვლევარს ეს ორი ტექსტი გვერდიგვერდ დადოს და ყურადღებით ჩაიკითხოს.

ლევ ტოლსტოის მიზანი იყო აესახა ორი ფსიქოლოგიური ფენომენი: პირველი – როდესაც ოჯახში სიყვარული უფრო ადრე კვდება, ვიდრე ადამიანი; და მეორე – გარდაუვალი სიკვდილი, როგორც კათარზისის წინაპირობა.

შეგახსენებთ ტოლსტოის მოთხრობის ერთ პასაჟს: „ავადმყოფის ფიზიკური მდგომარეობა ძალიან მძიმეაო, – ამბობდა ექიმი და ეს მართლაც ასე იყო, თუმცა ივან ილიჩისთვის ფიზიკურ ტკივილზე უფრო მძიმე ზნეობრივი ტანჯვა იყო.

მისი ზნეობრივი ტანჯვის მიზეზი კი გახლდათ ის, რომ იმ ღამეს, როცა ის გერასიმის კეთილ, ნამძინარევე, ღაწვმაღალ სახეს უყურებდა – იქნებ მთელი ჩემი გაცნობიერებული ცხოვრება ისეთი მართლაც არ იყოო, – გაუელვა უცებ გონებაში.

თავში ახლა ის აზრი მოუვიდა, იქნებ მართალი ის იყო, რაც ადრე სრულიად წარმოუდგენლად მიაჩნდა, ანუ ის, რომ ცხოვრება ისე არ განვლო, როგორც საჭირო იყო, როგორც უნდა ეცხოვრა... ახლა იმაზე ფიქრობდა, იქნებ მართალი იმის წინააღმდეგ მისი ის გაუბედავი მცდელობაა, რასაც უმადლეს დონეზე მყოფი ადამიანები საუკეთესოდ მიიჩნევენ, ის ბუნდოვანი განზრახვა, რასაც მაშინვე უგულვებელყოფდა, თავიდან იშორებდა, იქნებ სწორედ ის იყო ნამდვილი, ხოლო სხვა ყველაფერი – მისი სამსახურიც, მისი ცხოვრების წესიც, მისი ოჯახიც, საზოგადოების და სამსახურის ინტერესებიც სულაც არ იყო ნამდვილი...

ივან ილიჩი შეეცადა დაეცვა, გაემართლებინა საკუთარი თავის წინაშე ეს ყველაფერი, მაგრამ, უცებ იგრძნო, რომ იმის დაცვა, რის დაცვასაც ასე საგულდაგულოდ ცდილობდა, არც ისე ადვილი იყო... მოკლედ, დასაცავიც აღარაფერი იყო...

„მაგრამ თუ ასეა, – უთხრა თავის თავს, – თუ მე ცხოვრებიდან იმ შეგნებით მივდივარ, რომ დავლუპე, გავანადგურე ყველაფერი, რაც მე მოცემული მქონდა, ხოლო ამის გამოსწორება შეუძლებელია, მაშინ რა უნდა ვქნა, რა გაეწყობა?“

მერე ისევ პირადმა დაწვა და მთელი თავისი ცხოვრება ახლებურად გადასინჯა. დილით ლაქია რომ შემოვიდა, ჯერ მას შეხედა, მერე ცოლს, მერე ქალიშვილს, მერე ექიმს, თითოეული მათი მოძრაობა, მათ მიერ ნათქვამი თითოეული სიტყვა იმ სულისშემძვრელ სიმართლეს უდასტურებდა, რომელიც მისთვის ამ დამით გახდა ნათელი.

მათში ის საკუთარ თავს ხედავდა, ხედავდა ყველაფერ იმას, რითაც იცხოვრა, ხედავდა, რომ ეს ყველაფერი არ იყო ის, არამედ იყო დიდი, საზარელი სიცრუე, რომელიც სიცოცხლესაც მოიცავდა და სიკვდილსაც. ამის გაცნობიერება აათმაგებდა მის ფიზიკურ ტანჯვას, შფოთავდა, კვნესოდა, ტანსაცმელს იგლეჯდა, ეჩვენებოდა, რომ აღრჩობდა, სულს უხუთავდა ეს ტანსაცმელი და ვერ იტანდა მათ“ („უკვდავი მოთხრობები“ 2013: 77-78).

ვაჟასთან, ისევე, როგორც ტოლსტოისთან, მისი პერონაჟის სიკვდილს ცოლ-ქმარს შორის სიყვარულის მინავლებამ დაასწრო (რასაც მკაფიოდ დავინახავთ მოთხრობის ფინალში), მაგრამ ბაგრატ ზახარიძმა, თავისი „რუსი კოლეგისაგან“ განსხვავებით, ისე დახუჭა სამუდამოდ თვალები, რომ უკანასკნელ წამსაც კი ვერ დაინახა, ვერ გააცნობიერა, ვინ იყო სინამდვილეში, რა ასაზრდოებდა და რა უაზროდ გახარჯა ეს ერთხელ ბომბებული ცხოვრება?!

ვაჟას მოვუსმინოთ: „...მოკვდა, გამოესალმა ამ უპირო სოფელს ცხოვრებული ბაგრატ ზახარიძი. ეკ, მადლობა შენთვის, უფალო! გააჩენ, შე დალოცვილო, კაცსა, გააბედნიერებ და, ბოლოს, ისევ ამოაშხამებ. რას მოიფიქრებდა, ან კი სად ეცალა ეფიქრა საწყალს დამსახურებულს მოხელეს ბაგრატ ზახარიძს, რომ, ერთხელაც იქნებოდა, უნდა მომკვდარიყო. ბაგრატ ზახარიძი, მართალია, მკვდარია, მაგრამ იმის პირისახეს რიხი და ეშხი მაინც არ დაუკარგია. მისი დიდრონი, დაწითლებული თვალები საუკუნოდ დაიფარნენ დაჭმუჭნულ, სქელ ქუთუთოებით. დიდრონი, გაჭალარავებული, სწორედ სტატსკი სოვეტნიკის შესაფერი ბაკენბარდები გულზედ აწყვია ორთითივით გადაჯვარედინებულის ხელებს

ზევით. გაფარჩხულს, სქელს ულვაშებს დაუფარია სიამაყისა და სიდარბაისლის გამომხატველი ტუჩები. ბაგრატ ზახარიჩი კუბოთი შუა ზალაში ასვენია, თავით და ფეხთით სანთლები უნთია, სანთლები, რომელთაც არც გლოვა იცინა და არც ტირილი. იმათი მადლი მხოლოდ იმაში მდგომარეობს, რომ ცოცხალს და მკვდარს ერთნაირად უნათებენ. ბაგრატ ზახარიჩს ხელებსა და ბაკენბარდებს შუა ორი ვარდი უწყვია. ეს ვარდები მამის მოწყალებას მოკლებულმა ქალიშვილმა ნატაშამ უძღვნა საუკუნოდ გამოსაღმებულს მშობელს, შიშით და კრძალვით დააწყო. მეუღლე მიცვალებულისა და მისი შვილები ფრიადა სწუხდენ თავის ბატონპატრონის დაკარგვას, მაგრამ ხმით ტირილს კი ვერავინ ჰბედავდა; იცოდნენ, რომ ხმამაღლობა ძლიერ ეჯავრებოდა ბაგრატ ზახარიჩს. ხმამაღლა ლაპარაკი და სიარული უწამლავდა გულ-გონებას, დაავადებდა, გულს გადმოუტრიალებდა, ტანში გააჟრჟოლებდა, თითქოს, ეს-ეს არის, ეხლავე სული უნდა ამოჰხდესო. მუდამ ჩურჩულით საუბარს დაჩვეული ვეღარ ახერხებდა ხმამაღლა ლაპარაკს. ერთი თამამად შინ დაახველებდა, ისიც როგორღაც წამოცდენით, იმიტომ უცებ ისევ შედგებოდა, მიიხედ-მოიხედავდა, კანცელარიაში ხომ არა ვარო. ბაგრატ ზახარიჩის ცოლი, ელენე, შვიდის თითის წვერებზე ოთახში, სადაც ესვენა მისი მეუღლე, დააცქერდის, ამოიოხრის და უკანვე გამობრუნდის. გულსაკლავად განსვენებულის თავით დაეწყით მისი ორდენები, კედელზე ეკიდა შპაგა და მუნდირი, იქვე ეკიდა ბაგრატ ზახარიჩის ვარსკვლავიანი ქუდი, რომელნიც თითქოს დასცინიან თავის პატრონსაო, ისე გადმოიციქრებოდენ. დიაღ, აქ ესენი იცინოდენ და კანცელარიაში – მწვანე სტოლი, რომელსაც ამოუჯდებოდა ხოლმე გვერდით ბაგრატ ზახარიჩი დიდრონის სათვალეებით, ინდოურივით გაბღვერილი“ (ვაჟა-ფშაველა 1961: 77).

„ბაგრატ ზახარიჩის სიკვდილი“ ვაჟას პროზაულ შედევერებს ნამდვილად არ განეკუთვნება, მაგრამ, ძალიან საინტერესოა თავისი თემატური და სტილისტური „დისტანცირებით“ მთელი დანარჩენი მისი პროზიდან. ჩემთვის ეს უცნაური „დესანტი“ კავკასიონის კალთებიდან – „ჩინოვნიკის სტოლთან“ ამოუხსნელი იქნებოდა, თუ არ ვიგულისხმებდი ვაჟას აღტაცებას ტოლსტოის შედევერით და ამ შთაბეჭდილებით აღძრულ სურვილს გადარუ-

სებული ქართველი ჩინოვნიკის გროტესკული პორტრეტის შექმნისა; თან ისე, რომ ჩაკვირებულმა თვალმა ვაჟას „კონსპექტში“ ამოიციხოს პირველწყაროს სათაურიცა და ავტორიც!

ეს გროტესკი ონომასტიკით იწყება: დიახ, სწორედაც რომ „ბაგრატ ზახარიჩი“ და არა, ვთქვათ „ჩინოვნიკი ილურიძე“; შემდგომ, გრძელდება სახასიათო ეპიზოდებით კოლეგებისა თუ ოჯახის გარემოცვაში. თემატიკა იგივეა, რაც ტოლსტოისთან, მაგრამ თხრობა მაქსიმალურად ლაკონურია, ლამის კონსპექტური...

„ივან ილიჩის სიკვდილში“ არის მიზანსცენები, სადაც სიტუაციური ტრაგიზმი პიკს უახლოვდება - ეს, როდესაც ტოლსტოი დაუნდობელი სიზუსტით აღწერს თვალთ უხილავ ეგზისტენციალურ გაუცხოვებას, რომელსაც სიკვდილის ლანდი ოჯახის წევრებს შორის აჩენს.

გავიხსენოთ ცოლ-შვილისა და სასიძოს ვიზიტი ავადმყოფთან თეატრში წასვლის წინ, როდესაც ფერუმატილწასმული მეუღლე ავადმყოფთან გამოცხადდება: „...პრასკოვია ფიოდოროვნა შემოვიდა. გრძნობდა, რომ კარგად გამოიყურებოდა. ამიტომ ფრიად კმაყოფილი ჩანდა. მაგრამ ამავე დროს თითქოს დამნაშავედც გრძნობდა თავს. ჩამოჯდა, გამოკითხა ჯანმრთელობა. ქმარს მოეჩვენა: მეკითხებაო იმისთვის რომ მკითხოს; არა იმისთვის, რომ გაიგოს. აკი არც არაფერი იყო გასაგები.

ამიტომ მალევე გადავიდა იმაზე, რაც თვითონ სჭირდებოდა: რომ ის არაფრით არ წავიდოდა, მაგრამ რა ჰქნას, ლოყა ადებული; მიდიან ელენი, მათი ქალიშვილი და პეტრიშჩევი (სასმართლოს გამომძიებელი, მათი ქალიშვილის საქმრო); რომ არ შეიძლება მათი მართოდ გაშვება; და რომ თვით მას ურჩევნია აქ დაჯდეს ქმართან. ახლა კი სთხოვს, რომ მისი არყოფნის დროს ყველაფერი ექიმის დანიშნულებისამებრ ჰქნას.

– ფიოდორ პეტროვიჩსაც უნდა შემოსვლა, შეიძლება? ლიზასაც...

– კი, ბატონო, შემოვიდნენ.

შემოვიდა ქალიშვილი, გამოპრანჭული, მოშიშვლებული ახალგაზრდა ტანით, რომელიც ასე ტანჯავდა ივან ილიჩს. ლიზა კი ტკბებოდა თავის სხეულით. შემოვიდა იგი ძლიერი, ჯანმრთელი, ამკარად შეყვარებული. ასთებს ეზიზღებათ ავადმყოფობა, ტანჯვა და სიკვდილი; ყველაფერი, რაც მათ ბედნიერებას ელობება წინ.

ფიოდორ პეტროვიჩიც შემოვიდა. ფრაკი ეცვა, თმდახვეული a la Capoul, მაღალი დაძარღვული კისერი უჩანდა; ყელზე მჭიდროდ ჰქონდა მომჯდარი თეთრი საყელო; განიერი მხარ-ბეჭი უხდებოდა; ვიწრო შავი შარვლიდან იკვეთებოდა ძლიერი ბარძაყები. ცალ ხელზე ხელთათმანი წამოეცვა, ვიწრო და თეთრი.

მას შეუმჩნევლად შემოყვა გიმნაზისტი ახალ მუნდირში. საცოდავს სამინლად ჩალურჯებოდა უპეები, რისი მიზეზიც კარგად ესმოდა ივან ილიჩს. ვაჟი ყოველთვის ებრალებოდა. გულში მოხვდა, მისი შეშინებული და თანამგრძნობელი გამოხედვა. ივან ილიჩს ეჩვენებოდა, რომ გერასიმის გარდა, კიდევ ვასია იყო, ვისაც ესმოდა მისი და ეცოდებოდა“ („უკვდავი მოთხრობები“ 2013: 107-108).

ძალიან საინტერესოა, რომ მსგავს მიზანსცენას ვაჟს მოთხრობაშიც აღმოაჩენთ: ბაგრატ ქავთარაშვილი დაიბარებს თავის მეუღლეს, ელენეს და უანდერძებს: „-მე, ეგ არის, გეთხოვებით, მივდივარ ამ სოფლიდამ. ჩემზე დიდი კაცი ბევრი მომკვდარა და, მაღლობა ღმერთს, მეცა ვკვდები, ჩემზედაც სრულდება ნება უფლისა. ნუ დამივიწყებ, გენაცვალე, მომიგონე ხოლმე და აასრულე ეს ანდერძი. თუ ამას აასრულებ, მე მკვდარი არ ვიქნები, არამედ ცოცხალი. ხომ იცი, ჩემო ელენე, სამსახურიდამ რამდენ საათზედაც ვბრუნდებოდი. ჩემს საკუთარ სავარძელზე არავინ დაჯდეს, ნაშუადღევს სამ საათზე გამოიტანეთ ხოლმე ჩემი პორტრეტი და დაასვენეთ სავარძელზე, - წინ ქაღალდები დაუწყეთ და თითონაც ისე მოაწყეთ პორტრეტი, რომ ქაღალდებში ჩაიცქირებოდეს. ფრთხილად, ფრთხილად ადექით და თითის წვერებზე გაიარგამოიარეთ, გეშინოდესთ, ხათრი გქონდესთ ჩემის პორტრეტისა, როგორც ჩემი ხათრი გქონდათ. ისე იფიქრეთ, ვითომ ცოცხალი ვარ.

ბაგრატ ზახარიჩის სიცოცხლის დროსვე უნდოდა ამ პოზით გადაღებულიყო, მაგრამ საცოდავი ვეღარ მოესწრო, არ იცოდა თუ ზურგ უკან ბრწყყალებგამოილილი სკვდილი ედგა ამოტუზული ბაგრატ ზახარიჩის გასატაცებლად. იმისმა ცოლმა და ქალიშვილმა მხოლოდ ორ კვირას ასრულეს ეს ანდერძი, მერე კი დაანებეს თავი, იფიქრეს: სისულელეს ჩავდივართო. ნატაშა ორის თვის შემდეგ ერთს დრაგუნს გადაჰყვა და ელენემ კი ფერუმარილის სმას მოუმატა პირისახეზე“ (ვაჟა-ფშაველა 1961: 80).

ლევ ტოლსტოის გმირს რელური პროტოტიპი ჰყავდა – დიდი რუსი ფიზიოლოგის, ლევ მეჩნიკოვის ძმა – ივან ილიჩი, ტამბოვის გუბერნიის პროკურორი. ამ ივან ილიჩს მწერალი პირადად იცნობდა და ძალიან თბილად იხსენებდა. ძნელია თქმა, ჰყავდა თუ არა ვაჟს „ბაგრატ ზახარის“ რეალური პროტოტიპი. მაგრამ ტოლსტოისაგან განსხვავებით, რომლის გმირის ტრაგიკული, სიკვდილისწინა თვალთახელა ადამინის ცხოვრების საზრისის მარადიულ დილემას პასუხობს, ეს პასუხი ვაჟამ თვისი გენიალური პოემების გმირებს გადაულოცა, ბაგრატ ზახარიჩი კი ბოლომდე გაიმეტა და სინანულის გარეშე გაისტუმრა მიწისქვეშეთში... ეგებ იმიტომაც, რომ ამ ოდიოზურმა პერსონაჟმა მისთვის განასახიერა გადარუსებული ქართველი ჩინოვნიკობის ამაზრზენი გულცივობა, რომელიც თვითონაც არაერთხელ ეწვნია, ისევე, როგორც მისათასობით თვისტომს და მთელი ეს დაგროვილი ანტიპათია თავის დაუნდობელ მონაყოლს ჩაატანა.

დამოწმებანი:

ვაჟა-ფშაველა 1961: ვაჟა-ფშაველა. *თხზულებათა სრული კრებული ხუთ ტომად*. ტ. III. თბილისი: 1961.

„უკვდავი მოთხრობები“ 2013: „უკვდავი მოთხრობები“ (მთარგმნელი ზურაბ ხასაია). თბილისი: 2013.

Ana Dolodze

Georgia, Tbilisi

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

“The earth has grown old and is killing its own children” (Mythical Psychology of the Pandemic)

Summary

The subject of our discussion is Demna Shengelaia’s modernist novel “Sanavardo”, all the characters of which are suffering from different diseases. The main character of the work, Bondo, connects his ancestors to the